

Tillæg til Vore Kirkegårde bind 17 nr. 12

FORENINGEN FOR KIRKEGÅRDSKULTUR

Nye medlemmer

Afdeling C.

991. Entreprenør M. Nielsen, Skydebanevej, Skanderborg.
992. Kirkegårdsinspektør R. Th. Christensen, Tøndervej 115, Åbenrå.
993. Anlæggsgartner R. V. Rasmussen, Mosegårdsvej, Thorsvang, Horsens.

PRÆSTEN VED GRAVEN

I en artikel om „vi og vore døde“ som tanke ved allehelgen har *Ein. Brandt Nielsen* i Præsteforeningens blad nr. 45 1952 bl. a. også anført noget om, hvad der kan bevæge præsten ved graven, og vi tillader os heraf at citere efterfølgende linjer:

Og på samme måde, som vi røber os i vort forhold til de døde, røber vi os i den måde, vi tager afsked med dem, skiller os af med dem.

Som præst oplever man et så ofte, hvordan mennesker, der sidder i ens stue for at aftale begravelse, viser, hvor svært det er at undgå alle de ting, vi har talt om. „Præsten vil nok sige noget godt om far,“ siger de f. eks., „han havde måske nok sine fejl, men han var inderst inde et godt menneske.“ Som om altså døden har afsløret det, der lå inderst inde. Ja, der er nogle, som ligefrem bestiller en ligprædiken. Den døde skal have en smuk udgang. I sig selv er det vel naturligt at gøre udgangen så smuk som muligt. Men det står alt for ofte i kontrast med livet.

Og alt for ofte fortoner man i denne trang til at gøre begravelsen smuk dødens frygtelige alvor.

På landet har man vel endnu sans for dødens realiteter. Den åbne grav, vandet, der driver af jorden, tågen, der står over kirkegården, regnen, der hænger i tujabuskene som tårer. Der forstår man endnu, hvad døden er. Men i storbyerne forstår man det næppe mere. Der har teknikken ændret hele billedet. På det moderne krematorium ser man ikke den åbne grav. Kister står så smukt på katafalken. Der er blomster og lys, orgel og solosang, professionelle kor. Eller en cello. Og når alt er forbi, sænkes kisten, eller de gyldne døre glider sammen, mens de kommunale embedsmænd i kælderen gør klar til brændingen. Teknik. Tempo. Udenfor rasler sporvognen videre, S-toget pi-

ber i kurven. Vi skal videre. Det er, som om mennesket ikke engang har tid til at lade den døde opløses og tilintetgøres i jorden. Ilden, krematorieovnen gør på få timer, hvad naturen er 20 år om at gøre.

Men alt for ofte kniber det med sammenhængen mellem os og vore døde, mellem det liv, vi skal leve, og den død, vi skal dø. Der er en sammenhæng. Der er en virkelighed, som døden afslører, men den virkelighed ligger i os selv, i livet ...

FRA DANSKE DAGBLADE

$\frac{2}{10}$ (Ny dag): Kgd.sudv. på Svingelvej i Nakskov vedtoges i aftes endnu en gang.

$\frac{2}{10}$ (Århus amtstid.): Kommunen har overladt mhr. jord til udv. af kgd. i Ebeltoft.

$\frac{3}{10}$ (Jydske Tid.): Burkal sikres areal til udvidelse af kgd. mod vest.

$\frac{3}{10}$ (Jydske Tid.): Mhr. og gravere på møde i Sommersted.

$\frac{4}{10}$ (Licitationen): Udvidelse af Sønderborg ny kgd. udbudt af stadsingeniøren i henhold til den af havearkitekt *Johannes Tholle* udarbejdede plan.

$\frac{4}{10}$ (Skive Folkeblad): Udvidelse af kgd. i Skive er overdraget murermester *Peter Sørensen* (Skive) efter havearkitekt *C. Th. Sørensens* plan.

$\frac{6}{10}$ (Licitationen): Der er udarbejdet projekt til krematorium i Viborg.

$\frac{6}{10}$ (Randers dagbl.): Den projekterede kgd. i Pindstrup snart påkrævet.

$\frac{7}{10}$ (Billedbladet): Tyskerkgd. på Ekeberget ved Oslo forarger nordmændene.

$\frac{13}{10}$ (Roskilde dagbl.): Kgd.ssagen i Brøndbyerne fremmes.

$\frac{15}{10}$ (Svendborg amtstid.): Vejstrup kgd. udvides omtrent til det dobbelte (havearkitekt *Johannes Tholle*).

$\frac{15}{10}$ (Ringsted folketid.): Der er bevilget kr. 11.000 til redskabshus m. v. på Sorø Ny kgd.

$\frac{17}{10}$ (Jydske Tid.): I går blev der på stadsingeniørens kontor [i Sønderborg] holdt licitation over en række arbejder, bl. a. flytning af 6500 kubikmeter jord ved udbygningen af den ny kirkegård mellem Ringgade og Grundtvigsallé. Der var her fra byen indgået følgende tilbud: Stenderup-Jensen 129.429 kr., Otto Viereck 133.373 kr. og P. Villadsen 139.891 kr. Desuden var der indgået tilbud fra en udenbysboende, det lå på 225.000 kr. Mandag aften holder fællesudvalget for kirkegårdsudvidelsen møde, og det kan herefter ventes, at der straks vil blive

taget fat på arbejdet, som i nogen tid vil give beskæftigelse til 30—40 arbejdsmænd.

¹⁸/₁₀ (Randers dagbl.): Tøstrup kgd. skal udvides (havearkitekt *Emil Böttiger*).

²²/₁₀ (Socialdemokraten): Der agtes indrettet kgd.-udvidelse, hvor Store Magleby præstegård nu ligger.

²³/₁₀ (Sydsjæll. Soc. Dem.): Kransen hejst på kapellet på Næstved Ny kgd.

²⁵/₁₀ (Sorø amtstid.): Dræningsarbejdet på Gørlev kgd. udføres af entreprenør *Ejnar V. Sørensen*.

²⁸/₁₀ (Berl. Aften): Udtalelse om kgd.skulturen af overgraver *A. S. Arendt* (Randers).

³⁰/₁₀ (Villab. bl.): Hærværk mod norsk frihedskæmpergrav på Gentofte kgd.

³¹/₁₀ (Assens amts avis): Kgd.sreguleringer drøftet på møde for de fynske gravere.

⁹/₁₁ (Fr.borg amts avis): Sagen om udvidelse af Humlebæk kgd. er gået i orden (havearkitekt *Georg Boye*).

¹¹/₁₁ (Hørsholm avis): Udv. af Frederikssund kgd. fortsættes (havearkitekt *Johannes Tholle*).

¹⁴/₁₁ (Nationalt.): Grønlandsk kgd. indrettes på Kbh. Vestre kgd.

¹⁵/₁₁ (Hejmdal): Løgumkloster kgd. udvides af docent *Sørensen*.

¹⁸/₁₁ (Sydfyn): Licitationen over Vejstrup kgd. gav 17 tilbud.

¹⁹/₁₁ (Viborg Stifts folkebl.): Udvidelse af Mammen kgd. er færdig.

²¹/₁₁ (Ringkøbing amts dagbl.): Udvidelse af No kgd. over nuværende skoles grund.

²⁶/₁₁ (Loll. Falst. folketid.): Nr. Alslev kgd. udvides i en frugtplantage, der er købt for kr. 35.000.

²⁷/₁₁ (Licitationen): Udvidelse af Vejrumbro kgd. udbydes (havearkitekt *Johannes Tholle*).

²⁷/₁₁ (Holstebro avis): Planer om ny kgd. i Tarm.

²⁷/₁₁ (Roskilde tid.): Udvidelse af Hvalsø kgd. forestås af havearkitekt *K. Preisler*.

²⁹/₁₁ (Svendborg avis): Menighedsrådet i Vejstrup har nu taget stilling til de mange tilbud, som indkom ved licitationen for nylig vedrørende udvidelsen af kirkegården i Vejstrup. Den samlede pris er på næsten 30.000 kr. Arbejdet er overdraget til *H. Larsen*, Odense (entreprenør- og byggearbejdet) tømrermester *Andersen*, Vejstrup (tømrerarbejdet), smedemester *Rasmussen*, Vejstrup (den ny hovedlåge) og *Øksenbjerg Planteskoles* afdeling i Oure (planteskolearbejderne).

³/₁₂ (Fåborg avis): Hillerslev kgd. skal udvides.

³/₁₂ (Holbæk amtstid.): Stenmagle kgd. skal udvides.

³/₁₂ (Ny dag): Kommunen må ikke overlade menighedsr. grund til kgd. i Nakskov uden vederlag.

⁴/₁₂ (Skive folkebl.): 14.000 kr. til ny kgd. i Brårup.

⁵/₁₂ (Fr.borg amts avis): Der er bevilget kr. 50,00 til forarbejder til udførelse af den ny centralkgd. i Lyngby (arkitekterne *Iversen & Plum*; jvf. VK sag 90 ff i hovednumret).

⁷/₁₂ (Jydske Tid.): Sommersted kgd. ældste del skal reguleres af havearkitekt *Johannes Tholle*.

⁹/₁₂ (Berl. Tid.): Der er bygget ny kgd. på den ny kgd. i Rødovre (arkitekt *Viggo Boesen*; artikel herom vil fremkomme i VK.).

FRA NORSKE DAGBLADE

³/₉ (Sarpsborg arbejderbl.): Hagearkitekt *Ingrid Steinersen* har utarb. plan til den gl. kgd. i Sarpsborg.

²/₁₀ (Fylkesavisen): Planer om kgd. på Nemset.

⁹/₁₀ (Hadeland brandbu): Sørum kgd. utvides.

¹¹/₁₀ (Totens bl.): Utv. av Hoff kgd.

²⁰/₁₀ (Tvedeslandsposten): Der blir 29.9. dugnat på Vegårshei kgd. ved fylkesgt. *Tveito*.

²⁴/₁₀ (Østlandets bl.): Garder kgd. skal utv.

⁹/₁₀ (Sandefjords bl.): Sandar ny kgd. utv. m. 15 mål.

¹⁵/₁₀ (Larvik morgenavis): Utv. av Berg kgd. medfører expropriation.

³¹/₁₀ (Arbejder avisa): Moholt kgd. utv.

⁴/₁₁ (Folkets røst): Det ny gravkapell og krematorium i Askim.

FRA SVENSKE DAGBLADE

⁵/₁₀ (Nya Kristinehamn posten): Krematoriebyggnaden bör oppföras uten dröjsmål.

¹⁷/₁₀ (Lund dagbl.): Förslag til krematorium på Lunds Norra kgd. uppgjorts av arkitekterna *Sven Backström* och *Leif Reinius*.

¹⁹/₁₀ (Sydsvenska dagbl.): Krematoriefrågan i Ystad.

³⁰/₁₀ (Sydsvenska dagbl.): Höganäs får krematorium.

FRA TIDSSKRIFTERNE

American Cemetery sept.: Code og Ethics adopted at ACA Convention. — Okt.: The Memorial Gardens Ass. promotion. Fairview 958 acres on the Palisades in New Jersey. Vandalism as a community Problem.

Der Naturstein nr. 10: Selbstkritik an einigen Grabmalentwürfen (*W. Lindner*). Das Bildhauerhandwerk als Mittler bei der kulturellen Ausgestaltung der Friedhöfe (*F. Hofmeister*). Stein und Bronze.

Garten und Landschaft nr. 11: Gedanken zur Friedhofskultur (*W. Schmidt*). Über die neuen Friedhöfe der Städte (*W. Lendholt*). Vom Beispielswert des alten Grabmals (*W. Lindner*). Das neuzeitliche Grabmal (*H. H. Westphal*). Gedanken zur Friedhofsgestaltung (*Gartenamt Bremen*). *Friedhofsplanung*; eine Aufgabe des Gartenarchitekten (*C. L. Schreiber*). Bepflanzung des Friedhofs (*Hans Ulrich Schmidt*). Der landliche Friedhof (*H. Aldinger*). Die Friedhofsgärtnerischen Aufgabe auf kirchlichen Friedhöfen (*E. Wolter*). Zur Tätigkeit des Friedhofsgärtners (*F. Zwingel*) m. m.

Havekunst nr. 7: Kirkelige kirkegårde. — Nr. 8: Øsby kirkegård (*K. Preisler*).

Ignis nr. 10: Årliga kyrkogårdsomkostnader i några orter med och utan krematorium (*Elma Övden*). Invigningen av krematoriet i Östersund. Nya krematorier (*V. Petrén*), m. m. Nr. 11: Kolumbariet i Östersunds nya kyrka (*C. Sjöman*). Fællesgraven (*M. Lund*). Östersund urnlund. Våra kyrkogårdar.

Landsbygraveren nr. 10: Kursus på Vrå højskole (referat) m. m. Efterårsarbejder (*J. Hviid*). — Nr. 11: Fra Sommersted (om et kursus). Gravstedsanlæg (*J. Hviid*).

Menighedsrådenes blad nr. 11: Vi kan være vor kirkegårdskultur bekendt (*C. W. Noach*). Nyt (28/11 52): Kirkebelysning.

Pharos nr. 4: Cremation in Scotland (Sir *John Mann*). The Cremation Act 1952. New Garden of Remembrance at Leicester. The Church and the Cremation (The Lord Bishop of Rochester).

Steinmetz und Bildhaver nr. 10: Beispiele für die praktische Beratung bei der Gestaltung von Ehrenmalen (*W. Lindner*). Grabmale aus Granit und verwandeten Hargesteinen (*W. Karnapp*). Idee und Gestaltung. — Nr. 11; Wiederum Krieger-Ehrenmale (*R. Pfister*). Ehrenmale nur im Sinne der Gefallenen (*Gustav Albert*). Friedhöfe der Mahnung u. Versöhnung (*C. L. Schreiber*). Der Anteil des Schriftbildners am gestalterischen Werk (*Hans Gettner*). Idee und Gestaltung.

BOGANMELDELSER

Friedhof und Denkmal. Hefte 1: Ehrenmale. Grundsätze und Beispiele ihrer Gestaltung. 8°, 56 s. Im Bärenreiter, Kassel 1952. DM. 2.80.

Heftet drejer sig om, hvorledes man kan og ikke skal indrette mindesmærker over de faldne fra den anden verdenskrig og dennes øvrige ofre, af hvilke sidste ikke mindst Tyskland har haft mange. Materialet er udelukkende tegninger og nogen tekst, det første ved *Werner Lindner* og det sidste af *Fritz Hille*.

Der er i overvejende grad anlagt landskabelige betragtninger, men eksempler på løsninger også af mindesmærker i og ved kirker eller på kirkegårde gives dog også. Dette første hefte behøves efterfulgt af hefter om kors, gravmæler og stof, gravsmykning og meget mere.

Arnold Whittick: War Memorials. 4°, 182 s., Country Life Ltd., London 1946. 30 s.

Denne rigt illustrerede og meget instruktive bog fra 1946 giver ganske naturligt praktisk taget intet om færdige krigsminder fra den anden verdenskrig. Derimod gennemgår den typer og motiver ikke blot for den første verdenskrig, men går tilbage til fjerne tiders mindesmærker på Akropolis, i Rom m. fl., til nationalmindesmærker i Washington, industrimindesmærker i Stockholm (Milles) osv. Og så analyserer den spørgsmålet om, hvorvidt et krigsmindesmærke skal være traditionelt i dyre og dyrebare materialer og kun til pynt, eller om det skal være noget nyttigt, f. eks. en park, et bibliotek, en klinik etc.; hos os blev det jo fjerde-maj-kollegierne, som blev de fornemste krigsmindesmærker. Uden at være spredt er bogen vidtfaavnende og fortrinlig at få forstand af, og da krigsmindesmærker siden 1918 synes at have stadig aktualitet, er bogen desværre også aktuel.

Robert Zander: Geschichte des Gärtnertums. 8°, 120 s. Eugen Ulmer, Stuttgart, 1952. DM. 4.60.

I serien „Grundlagen und Fortschritte im Garten- und Weinbau“ er denne lille og bekvemme bog om den historiske udvikling indenfor tysk gartneri kommet frem. Efter forskellige afsnit sluttet s. 96 af med en kronologisk tabel af stor hjælp for den historiske forskning, og heri finder vi flere gange Hirschfeld nævnt, — s. 113 kommer kildeangivelse og sidst et sagregister. Det var morsomt, om man kunne få en tilsvarende over dansk gartneri.

Beverley Nichols: Grosse Liebe zu kleinen Gärten. 8°, 240 s. Dietrich Reimer (Berlin), 1951.

Dette er en tysk udgave af en engelsk bog om havearbejdet og livet sammen med blomster; så langt er altså dog samarbejde og samforståelse kommet i den vestlige verden. Den engelske originaltekst findes under titlen: „Down the Garden Path“, som anmelderen har stående i 16. udgave (1934); men den er nok kommet adskillige gange siden. En hyggelig bog for haveelskere, der aldrig kan komme til at læse nok om deres hobby.

Hans van Bracht: Grabmale aus Naturstein. 8°, 32 s., upag.; Callwey, München. DM 1,80.

En brochure, som er udarbejdet ved fagbladet for stenhuggere, godt et halvt hundrede fortrinligt reproducerede avbildninger af gravmæler i naturstensmateriale; vil utvivlsomt kunne have sin betydning hos publikum såvel som de unge stenhuggere — også hos os.

Sunset patio book. 4°, 176 s. Lane publishing co., Californien, USA. 2. udg. 1952.

Patio betyder sådan noget som et indre gårdrum i et spansk hus, — eller skal vi sige en „havegård“. På s. 9 i nærværende bog fra Californien, hvori berettes om hundreder af måder at indrette sådan en ting på, causeres der over, hvad man kan mene med udtrykket patio, — og billeder og tekster viser gode og dårlige eksempler i en broget blanding, for børn og voksne, for milde og tempererede klimaer med store muligheder for frit udendørs liv, hvor ingen mure sætter snævre arealgrænser. Trykket står på mat, håndgjort papir.

E. Grobstok: Norsk hagebok. 8°, 304 s., plus tavler. Ernst G. Mortensens forlag, Oslo 1952.

I nærværende havebog har havearkitekt *Elef Grobstok* nedlagt et langt livs erfaringer og givet læsere både med og uden faglig ballast en mængde let læste anvisninger af værdi. Af indholdet skal nævnes, at cirka halvdelen af bogens sider går til behandling af vækstlivet (hvorunder biologiske forhold, temperatur- og jordbundsforhold omtales); det historiske får en halv snes sider med typiske illustrationer og havens forhold resten. Det er typisk for valg af stof, at nyttehaven kun får 4—5 sider; det er altså prydhaven eller opholdshaven, der har taget hovedparten af interessen hos forfatteren. Skal vi fremhæve noget, må det blive siderne om, hvad vor tids have kræver; tillige at der er nyttige registre, litteraturfortegnelse, farvetavler, staudenøgler i specielle farvesammensætninger, zonekort over Norges klimaforhold og fortegnelse over konsulenter og fylkesgartnere. Bogen er flere steder skrevet i tiltaleform til læserne og i almindelighed i et for danske læsere letfatteligt norsk. Da billederne kun sjældent står lige i tilknytning til teksten, kunne vi have ønsket en henvisning fra tekst til billeder og omvendt.

Håndbog for bygningsindustrien. Bind 14. 4°, 898 s., Kbh. 1952.

Som de tidligere håndbøger vrirler dette bind af oplysninger, der er placeret i afsnit som fælleskatalog, navnelister, afhandlinger, byggesager, oversigter og beregninger. Det er svært at opgive, hvad læserne af vort blad har mest interesse i, og vi skulle tro, at der ikke er et afsnit, uden at de vil finde netop den ting, der søges; det er blot om at have den rigtige evne til at søge. Er det oplysning om, hvad landinspektøren hedder, — eller er det et spørgsmål om rente af obligationer, — eller er det pladsbehovet for siddende, liggende eller stående mennesker eller en lastbil, — eller er det spørgsmålet om forskellige former for perspektivtegning eller valg af materialer: HBF giver besked. —

RESOLUTIONER m. m.

(fortsat fra pag. 76)

Saaledes foranlediget skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet med Provsten og Deres Højærværdighed er enig i, at en Begravelsesforretning i Overensstemmelse med de gældende Regler maa fremvise en skriftlig Fuldmagt fra rette Vedkommende ved Rekvisation af Attester til Brug ved Begravelser.

Efter den Anledning, Sagen dertil giver, skal man derhos tilføje, at Præster ikke er pligtige at udfærdige Kirkebogsattester i Henhold til telefonisk Rekvisation.

Kirkeministeriets Skriv. 1/11 1945 (til Biskoppen over Haderslev Stift) ang. en **Besværing over, at en Præst ved Begravelsen af Liget af en ukendt Kvinde havde foretaget Jordpaakastelsen uden at være iført Embedsdragt.**

Det fremgår af Sagen, at Begravelsen beklagedes af Kommunen, og at Provstens Medvirken skete efter Opfordring af Sogneraadets Formand.

Saaledes foranlediget skal man herved anmode Dem om at ville tilkendegive Provst O. O., at denne ved den paagældende Lejlighed burde have været iført gejstlig Embedsdragt.